

ส่วนที่ 8

การเลิกบริษัท

ก. เลิกโดยผลของกฎหมาย

- มาตรา 1236 บัญญัติว่า “อันบริษัทจำกัดย่อมเลิกกันด้วยเหตุดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ
- (1) ถ้าในข้อบังคับของบริษัทมีกำหนดกรณีอันใดเป็นเหตุที่จะเลิกกัน เมื่อมีกรณีนั้น
 - (2) ถ้าบริษัทได้ตั้งขึ้นไว้เฉพาะกำหนดกาลใด เมื่อสิ้นกำหนดกาลนั้น
 - (3) ถ้าบริษัทได้ตั้งขึ้นเฉพาะเพื่อทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดแต่อย่างเดียวเมื่อเสร็จการนั้น
 - (4) เมื่อมีมติพิเศษให้เลิก”
 - (5) เมื่อบริษัทล้มละลาย

เมื่อมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรานี้ บริษัทจำกัดย่อมเลิกกันทันที โดยผลของกฎหมาย

ตามอนุมาตรา 1 เป็นการเลิกบริษัทตามที่ข้อบังคับกำหนดกรณีที่จะเลิกกันไว้ เช่น ตั้งบริษัททำการค้าไม้สัก และได้มีข้อบังคับกำหนดไว้ว่า ถ้ารัฐบาลออกกฎหมายห้ามตัดไม้สักก็ให้บริษัทเป็นอันเลิกกัน, ถ้าต่อมารัฐบาลได้ออกกฎหมายห้ามตัดไม้สักบริษัทจำกัดนี้ก็ต้องเลิกกันทันที

ตามอนุมาตรา 2 เช่น มีข้อตกลงตั้งบริษัทกันเป็นเวลา 10 ปีนับตั้งแต่วันจดทะเบียนเมื่อครบ 10 ปี บริษัทจำกัดแห่งนี้ก็ต้องเลิกกันทันที

ตามอนุมาตรา 3 เช่น ตกลงตั้งบริษัทเพื่อรับเหมาร้างถนนสายธนบุรีปากท่อ เมื่อสร้างถนนสายนี้เสร็จ บริษัทก็ต้องเลิกกันทันที

ตามอนุมาตรา 4 เมื่อที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นได้ลงมติพิเศษให้เลิกบริษัท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะดำเนินกิจการค้าขายไม่สผลสำเร็จ ฯลฯ ตามอนุมาตรา 4 นี้เป็นบทบัญญัติพิเศษ กล่าวคือ ถึงแม้ยังไม่ถึงกำหนดเวลาตามที่ได้ตกลงกันไว้ ตามอนุมาตรา 2 หรือแม้ยังทำกิจการไม่แล้วเสร็จตามอนุมาตรา 3 ถ้าที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นได้ลงมติพิเศษให้เลิกบริษัท บริษัทจำกัดนั้นก็ต้องเลิกกันทันที

ตามอนุมาตรา 5 ถ้าเจ้าหน้าที่ของบริษัทได้ฟ้องบริษัทให้ล้มละลายและศาลได้พิพากษาให้บริษัทล้มละลาย บริษัทนั้นก็ต้องเลิกกันทันที

ข. เลิกบริษัทโดยคำสั่งของศาล

มาตรา 1237 บัญญัติว่า “นอกจากนี้ศาลอาจสั่งให้เลิกบริษัทจำกัดด้วยเหตุต่อไปนี้ คือ

- (1) ถ้าทำผิดในการยื่นรายงานประชุมตั้งบริษัท หรือทำผิดในการประชุมตั้งบริษัท
 - (2) ถ้าบริษัทไม่เริ่มทำการภายในปีหนึ่งนับแต่วันจดทะเบียนหรือหยุดทำการถึงปีหนึ่งเต็ม
 - (3) ถ้าการค้าของบริษัททำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีทางหวังว่าจะกลับฟื้นตัวได้
 - (4) ถ้าจำนวนผู้ถือหุ้นลดลงจนเหลือไม่ถึงเจ็ดคน
- แต่อย่างไรก็ดี ในกรณีทำผิดในการยื่นรายงานประชุมตั้งบริษัท หรือทำผิดในการประชุมตั้งบริษัท ศาลจะสั่งให้ยื่นรายงานประชุมตั้งบริษัท หรือให้มีการประชุมตั้งบริษัทแทนสั่งให้เลิกบริษัทก็ได้ แล้วแต่จะเห็นควร”

การที่ศาลจะมีคำสั่งให้เลิกบริษัทนั้น ย่อมต้องมีผู้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งซึ่งคงเป็นกรณีที่ไม่อาจตกลงเลิกกันโดยมติพิเศษ และกรณีไม่มีเหตุอื่นอันจะเลิกกันได้ตามมาตรา 1236 ผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งเลิกบริษัทได้นั้นก็คือ ผู้ถือหุ้น และผู้ที่เป็นกรรมการบริษัท

ตามอนุมาตรา 1 ถ้าทำผิดในการยื่นรายงานประชุมตั้งบริษัท เช่น ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 1107 วรรค 2 หรือไม่ได้ส่งรายงานไปยังนายทะเบียนตามมาตรา 1107 วรรค 3 ศาลอาจสั่งให้เลิกบริษัทได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าการกระทำผิดตามมาตรานี้เป็นเรื่องไม่ร้ายแรง ฉะนั้นแทนที่ศาลจะสั่งให้เลิกบริษัท ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจสั่งให้ยื่นรายงานการประชุมตั้งบริษัท หรือให้มีการประชุมตั้งบริษัทแทนการสั่งเลิกบริษัทก็ได้ตามมาตรา 1237 วรรคท้าย

ตามอนุมาตรา 2 ถ้าบริษัทไม่เริ่มทำการภายในปีหนึ่งนับแต่วันจดทะเบียน หรือหยุดทำการถึงปีหนึ่งเต็ม เป็นต้นว่าบริษัทไม่สนใจจะดำเนินกิจการต่อไป มีการทอดทิ้งงาน ศาลก็อาจสั่งให้เลิกบริษัทได้ แต่ถ้ากรรมการหรือผู้ถือหุ้นคัดค้านและข้อคัดค้านมีเหตุผลอันสมควร เช่น มีอุปสรรคขัดข้องชั่วคราวเป็นเหตุไม่สามารถดำเนินกิจการได้ และแม้บริษัทจะไม่ดำเนินกิจการภายในหนึ่งปี แต่บริษัทมีความตั้งใจที่จะดำเนินกิจการอยู่ ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจไม่สั่งเลิกบริษัทก็ได้ เพราะตามมาตรา 1237 นี้ กฎหมายใช้คำว่า “ศาลอาจสั่งให้เลิก.....”

ตามอนุมาตรา 3 ถ้าการค้าของบริษัททำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียวและไม่มีทางหวังว่าจะกลับฟื้นตัวได้ ตามอนุมาตรานี้จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า การค้าของบริษัทมีแต่ขาดทุนอย่างเดียวและไม่มีทางหวังว่าจะกลับฟื้นตัวได้อีกเลย เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงดังนี้ ศาลก็อาจสั่งเลิกบริษัท เพราะถ้าขึ้นให้ทำต่อไปก็มีแต่จะขาดทุนมากขึ้นอาจเป็นที่เสียหายแก่ผู้ถือหุ้นและเจ้าหน้าที่ของบริษัทได้

ตามอนุมาตรา 4 จำนวนผู้ถือหุ้นลดลงเหลือไม่ถึงเจ็ดคน การเลิกบริษัทตามมาตรานี้ไม่ค่อยจะเกิดขึ้น เพราะผู้ถือหุ้นที่ไม่ต้องการให้เลิกบริษัท อาจมีทางแก้ด้วยการโอนหุ้นของตนไปให้ผู้อื่น คนละหุ้นให้ครบจำนวนเจ็ดคน